

Tema 8. Excepcions i interrupcions

Curs 2019-20 Primavera

Grup 30

Joan Manuel Parcerisa

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA
BARCELONATECH
Facultat d'Informàtica de Barcelona

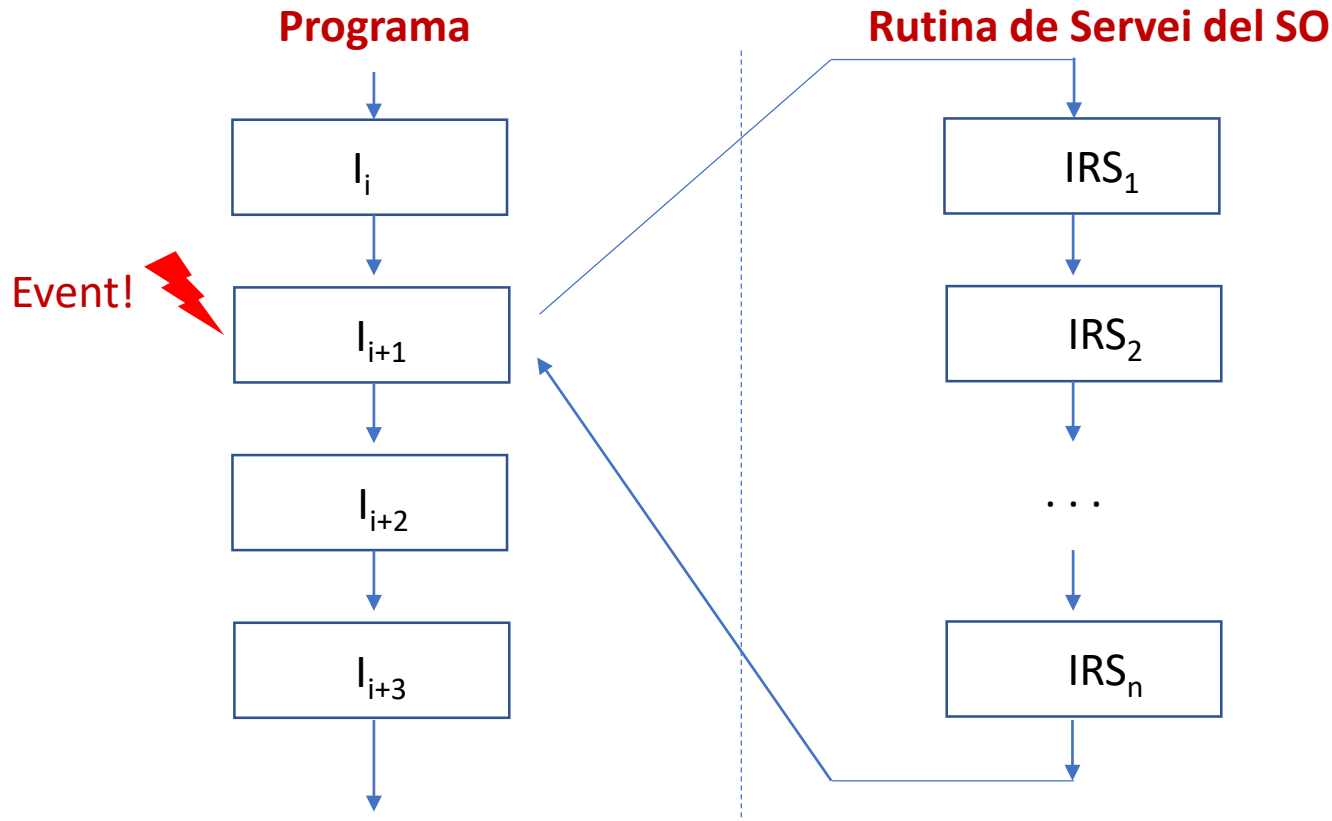

Introducció

- Tipologia d'interrupcions i excepcions
- Cronologia d'una excepció

Concepte

- **Interrupcions:** mecanisme del processador que altera el flux de control normal del programa sense intervenir cap instrucció de salt
  - Degut a un **event** inesperat o rar (extern o intern)
  - Necessita ser tractat per una **Rutina de Servei del Sistema Operatiu**

Tipologia d'interrupcions i excepcions

- **Excepcions** (o *interrupcions síncrones*)
  - Excepcions per violació d'una restricció
    - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
    - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
  - Fallades de memòria virtual
    - Fallada de pàgina, fallada de TLB, violació de proteccions
  - Causades expressament per una instrucció
    - Crides al sistema (invocades amb *syscall*)
    - Traps: breakpoint, debug

Tipologia d'interrupcions i excepcions

- **Excepcions** (o *interrupcions síncrones*)
  - Excepcions per violació d'una restricció
    - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
    - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
  - Fallades de memòria virtual
    - Fallada de pàgina, fallada de TLB, violació de proteccions
  - Causades expressament per una instrucció
    - Crides al sistema (invocades amb *syscall*)
    - Traps: breakpoint, debug
- **Interrupcions** (o *interrupcions asíncrones*)
  - Degudes a events *externs* al processador
    - Petició de servei d'un dispositiu d'E/S
    - Expiració del temporitzador
    - Anomalia del hardware, tall d'energia

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció
  - Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
  - A la MMU: fallades de memòria virtual
  - A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
  - Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció

- Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
- A la MMU: fallades de memòria virtual
- A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
- Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

2. La Unitat de Control de la CPU decideix...

- Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
- En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció

- Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
- A la MMU: fallades de memòria virtual
- A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
- Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

2. La Unitat de Control de la CPU decideix...

- Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
- En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs

3. A continuació, salta a la RSE

- És la *Rutina de Servei d'Excepcions* o *Exception Handler*
- És el codi del SO que fa el tractament d'excepcions i interrupcions
- Com se salta? → Posant al PC l'adreça inicial de la RSE

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció
  - Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
  - A la MMU: fallades de memòria virtual
  - A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
  - Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció
2. La Unitat de Control de la CPU decideix...
  - Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
  - En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs
3. A continuació, salta a la RSE
  - És la *Rutina de Servei d'Excepcions* o *Exception Handler*
  - És el codi del SO que fa el tractament d'excepcions i interrupcions
  - Com se salta? → Posant al PC l'adreça inicial de la RSE
4. I un cop acaba la RSE
  - Pot retornar al programa o avortar-lo, segons el tipus d'excepció

Funcions de la RSE

- **Excepcions per violació d'una restricció**
  - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
  - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
- Normalment no hi ha tractament
  - La RSE avorta l'execució del programa
- En alguns casos la RSE pot resoldre el problema
  - Per exemple, si el SO emula per software la instrucció
  - Llavors es dóna per executada i se salta a la instrucció següent a la que ha causat l'excepció

Funcions de la RSE

- **Excepcions de fallada de pàgina o de TLB**
  - Es produeixen quan es tradueix una adreça lògica a física
- **Fallada de TLB**
  - Causa excepció en processadors com MIPS (altres ho resolen per hw)
  - La RSE copia l'entrada de la TP a una entrada lliure del TLB
- **Fallada de pàgina**
  - La RSE copia la pàgina del disc a un marc lliure en MP, i actualitza la TP i el TLB
- **Un cop finalitza la RSE, en els 2 casos**
  - Se salta a la instrucció que ha causat l'excepció (es reexecutarà)

Funcions de la RSE

- **Excepcions de crida al sistema i trap**
  - Es produeixen en executar una instrucció *syscall* o *trap*
- És similar a una crida a subrutina
  - Amb pas de paràmetres i retorn de resultats
  - La RSE executa el servei sol·licitat del SO
- Un cop finalitza la RSE
  - La instrucció causant es dona per executada i se salta a la següent

Funcions de la RSE

- **Interrupcions**
  - Causades per l'activació del senyal INT (petició d'interrupció) d'algun dispositiu d'E/S
- La petició no s'atén fins que acaba la instrucció en curs
  - Queda registrada en un registre de peticions pendents
  - Quan s'atén, la RSE sol transferir dades al/del dispositiu
  - El SO pot planificar altres processos mentre dura l'operació d'E/S
- Un cop finalitza la RSE
  - El programa continua l'execució a partir de la següent instrucció

Implementació en MIPS

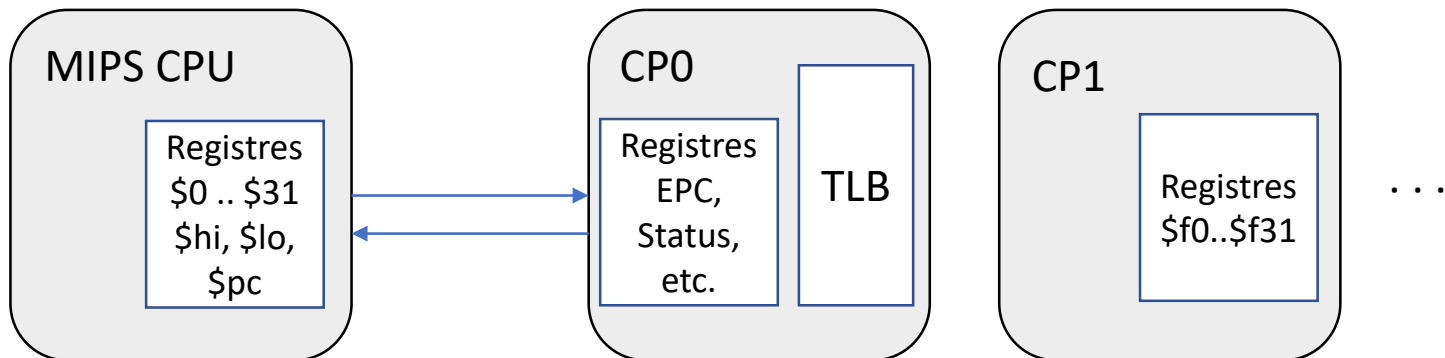
- El coprocessador de sistema CP0
- Accions del hardware en una excepció
- Accions del software (RSE) en una excepció

El coprocessador de sistema CP0

- Coprocessador del sistema CP0
  - Controla el tractament **d'excepcions** i la **traducció amb TLB**
- Afegeix instruccions addicionals
  - Privilegiades: sols es poden executar en mode sistema
- Té un banc de registres específic
  - Només són accessibles per les instruccions privilegiades
  - Per exemple, per copiar-los de CP0 a CPU o viceversa:

`mfc0 rt, rd_c0`   # $rt \leftarrow rd\_c0$

`mtc0 rt, rd_c0`   # $rt \rightarrow rd\_c0$

El coprocessador de sistema CP0

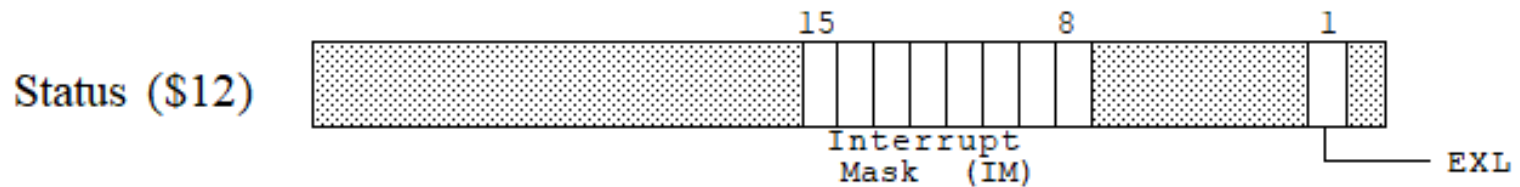
EPC (\$14)

Adreça (PC) de la instrucció interrompuda

- **Registre EPC** (Exception Program Counter, \$14)
  - Registre de lectura/escriptura
  - Abans d'invocar la RSE, el processador guarda el valor actual del PC en EPC, serà l'adreça de retorn
- Una pregunta de test...
  - Per què no es pot guardar l'adreça de retorn en \$ra?
- On apunta el PC que es guarda a l'EPC?
  - **Excepció**: com que la instrucció en curs s'avorta
    - el PC no s'ha incrementat i apunta a la instrucció en curs
  - **Interrupció**: com que la instrucció en curs ja ha finalitzat
    - el PC s'ha incrementat i apunta a la següent

El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Status (\$12):**
- **Bit EXL** (Exception Level), té 2 funcions:
  - **Mode usuari / mode sistema**
    - Si EXL=0, el processador està en mode usuari
    - Si EXL=1, el processador està en mode sistema, té accés a les adreces del SO, i pot executar instruccions privilegiades
    - S'activa quan es produeix una excepció o interrupció
  - Si EXL=1, totes les **interrupcions estan inhibides** i s'ignoren (però no es poden inhibir les excepcions!)
- **8 bits de IM** (Interrupt Mask)
  - 1 bit per a cada tipus d'interrupció
  - Si el bit val 1, les interrupcions d'aquest tipus estan habilitades

El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Cause** (\$13), de sols lectura
- **Camp ExcCode**, codifica la causa de l'excepció, p.ex:

Núm	Nom	Causa
0	Int	interrupció d'un dispositiu hardware d'E/S
1	Mod	fallada de TLB per pàgina modificada (primera escriptura a pàgina)
2	TLBL	fallada de TLB (o fallada de pàgina) per lectura
3	TLBS	fallada de TLB (o fallada de pàgina) per escriptura
4	AdEL	error d'adreça per lectura (accés mal alineat, o a espai de sistema no permès)
5	AdES	error d'adreça per escriptura (accés mal alineat, o a espai de sistema no permès)
6	IBE	error de bus (instruction fetch), p.ex. adreça física inexistent
7	DBE	error de bus (dades de load/store), p.ex. adreça física inexistent
8	Sys	crida al sistema (causada per la instrucció syscall)
9	Bp	breakpoint (causada per la instrucció break)
10	RI	instrucció reservada. p.ex. codis d'operació inexistent
11	CpU	coprocessador no implementat, p.ex. accés a CP0 en mode usuari
12	Ov	overflow aritmètic d'enters (instruccions add, sub, addi)
13	Tr	trap (causada per una instrucció de trap)
15	FPE	excepció de coma flotant: consultar detalls als registres del coprocessador CP1

El coprocessador de sistema CP0

- **8 bits de IP (Interrupt Pending)**

- Un per cada tipus d'interrupció
- Quan es rep una petició d'interrupció s'activa el bit corresponent
- El bit roman activat mentre el dispositiu mantingui el senyal de petició activat

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

3. Escriu la causa en el camp ExcCode del **registre Cause**

4. Posa a 1 el **bit EXL** (mode sistema, interrupc. inhibides)

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

3. Escriu la causa en el camp ExcCode del **registre Cause**

4. Posa a 1 el **bit EXL** (mode sistema, interrupc. inhibides)

5. Escriu en el **PC** l'adreça base de la rutina de servei (en MIPS, hi ha 2 rutines de servei diferents)

- **RSE** (genèrica), PC = 0x800000180
- **TLBmiss** (sols fallades de TLB), PC = 0x80000000

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la

Accions software en una excepció (RSE)

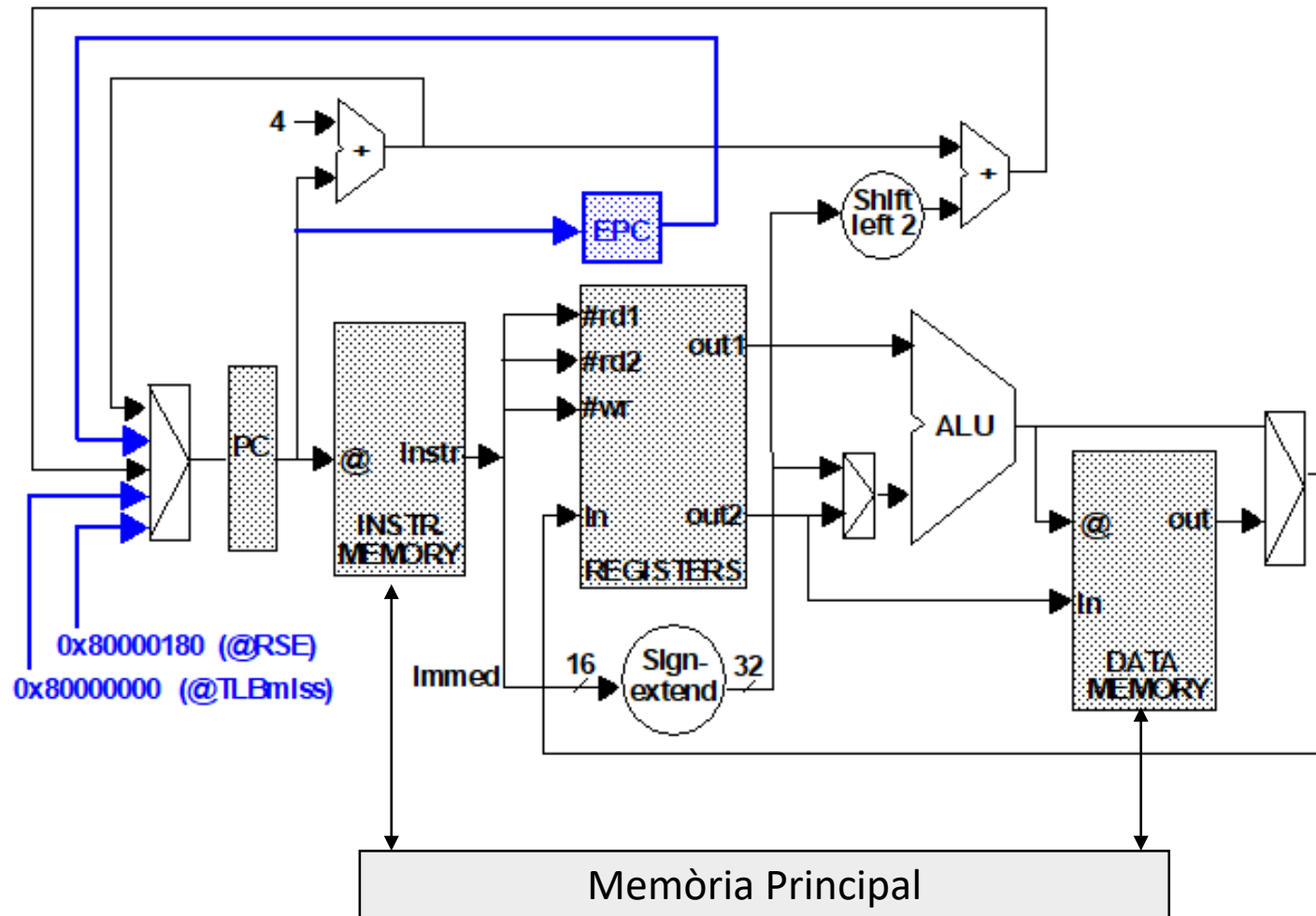
1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la
5. Restaurar tots els registres salvats a la pila

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la
5. Restaurar tots els registres salvats a la pila
6. Retornar, usant la instrucció **eret** (exception return)
  - Posa EXL=0 (mode usuari, interrupcions permeses)
  - Copia EPC en el PC (salta a l'adreça de retorn)

Canvis al camí de dades del MIPS

- Possible disseny d'un MIPS incloent [suport d'excepcions](#)

Un exemple senzill de RSE (1)

```
.ktext 0x80000180          # secció "kernel text"

RSE:
# Salvar TOTS els registres incloent $hi, $lo però no $k0, $k1, $sp
addiu $sp, $sp, -128
sw     $1, 0($sp)
sw     $2, 4($sp)
sw     $3, 8($sp)
sw     $4, 12($sp)
. . .
sw     $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0   $a0, $13             # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0   $a1, $14             # Passa EPC
jal     handler_dispatcher  # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0   $v0, $14             # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu $sp, $sp, -128
lw     $1, 0($sp)
lw     $2, 4($sp)
lw     $3, 8($sp)
lw     $4, 12($sp)
. . .
```

Un exemple senzill de RSE (2)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal     handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```


Un exemple senzill de RSE (3)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal     handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```

Un exemple senzill de RSE (4)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal      handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```

Tres exemples concrets

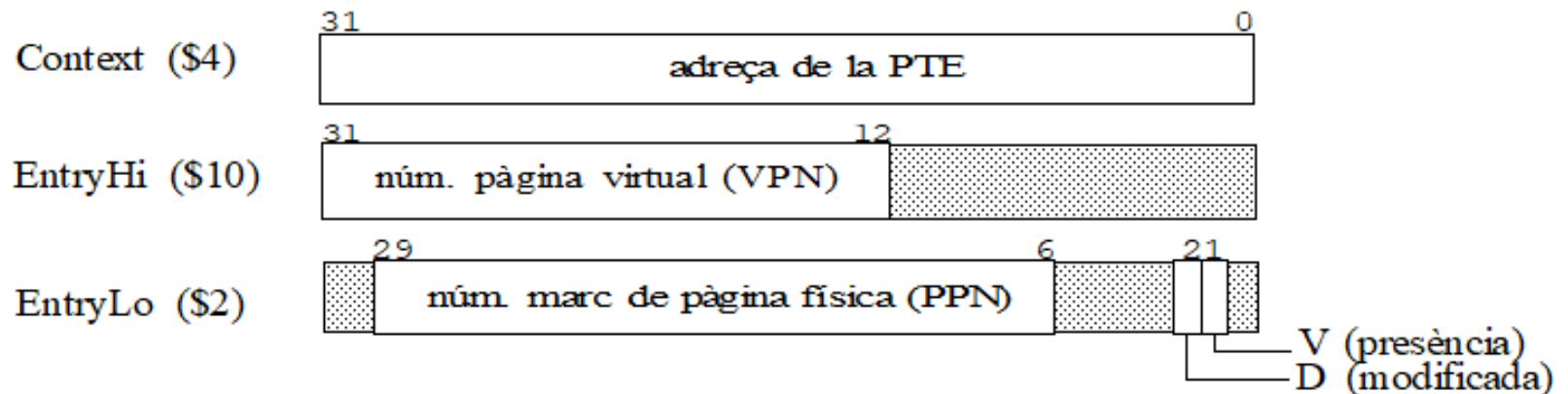
- L'excepció de fallada de TLB
- L'excepció de crida al sistema
- Les interrupcions d'E/S

Fallada de TLB

- Fallada de TLB
  - La CPU accedeix a una adreça i el TLB no en té la traducció
- Tractament
  - Buscar entrada lliure al TLB (o seleccionar-ne una a reemplaçar)
  - Copiar-hi l'entrada corresponent de la TP (PTE)
  - Inclou els bits: Marc de pàgina (PPN), Presència (V) i Dirty (D)
  - Afegir-hi el número de pàgina VPN (etiqueta de la traducció)

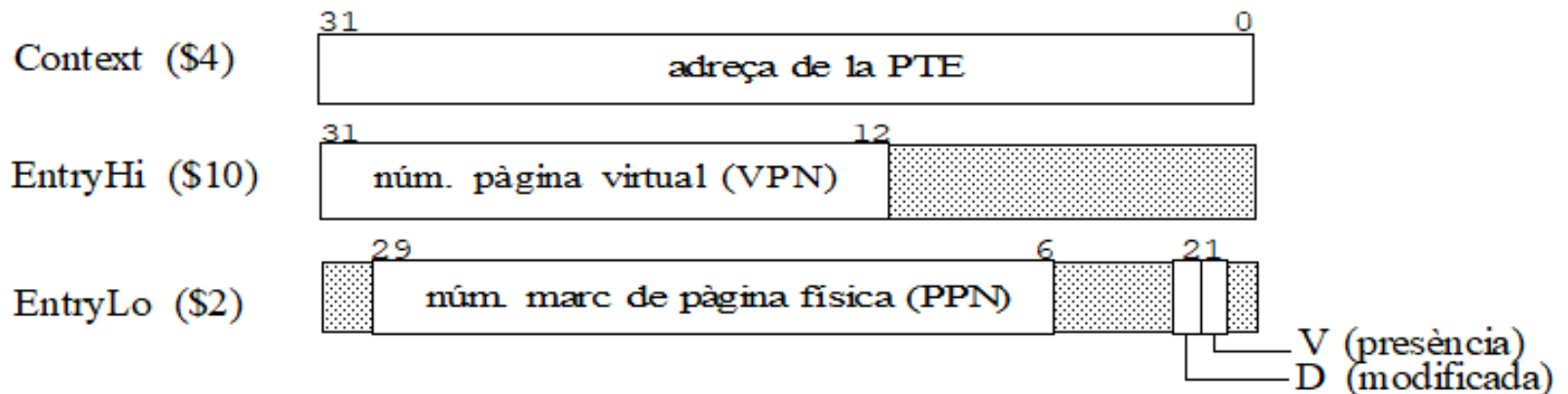
Fallada de TLB en MIPS

- En MIPS, les fallades de TLB causen excepció
  - Les tracta una subrutina del SO (software)
- Relativament freqüents → convé tractar-les eficientment
  - RSE genèrica (@ = 0x80000180): massa complexa i lenta
  - Es tracten amb la rutina TLBmiss (@ = 0x80000000)
    - Molt ràpida (menys de 13 cicles)
    - No salva registres a la pila (sols modifica \$k1, que no cal salvar perquè està reservat al SO)
- Registres del CP0 per a la gestió del TLB

Fallada de TLB en MIPS

- Quan el hardware detecta la fallada de TLB...
  - ... copia el PC en EPC, i posa el bit EXL=1
  - ... escriu en ExcCode el codi TLBL (fetch o load) o TLBS (store) (com s'ha explicat abans)
- I a més a més...
  - ... escriu en el PC l'adreça base de TLBmiss (= 0x80000000)
  - ... escriu l'adreça de l'entrada de la TP (PTE) al **registre Context**
  - ... Escriu els 20 bits del VPN al **registre EntryHi**

Fallada de TLB en MIPS

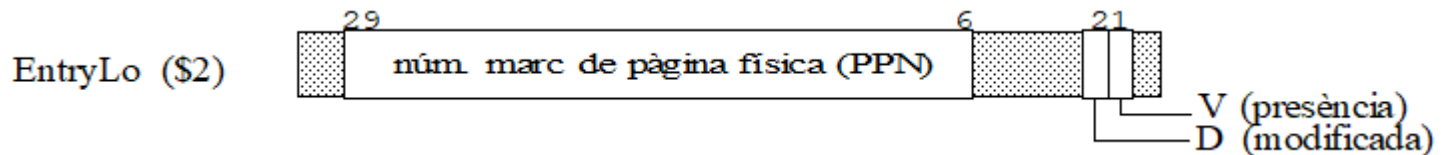
- Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
```

```
TLBmiss:
```

mfc0	\$k1, \$4	# Copia Context (adreça de la PTE) en \$k1
lw	\$k1, 0(\$k1)	# Llegeix la PTE (traducció) en \$k1
mtc0	\$k1, \$2	# Copia la traducció a EntryLo
tlbwr		# Escriu EntryHi EntryLo al TLB
eret		# Retorna al programa

- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre **EntryLo**

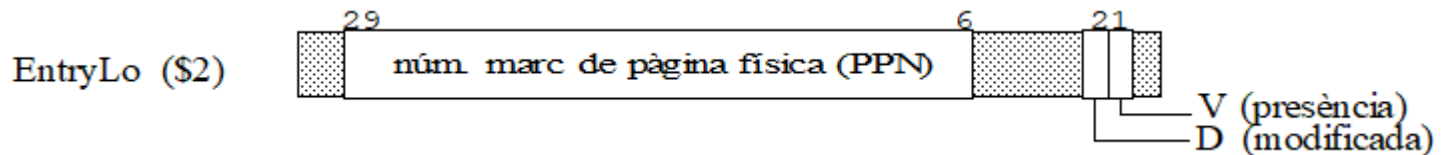

Fallada de TLB en MIPS

- Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
TLBmiss:
    mfc0    $k1, $4          # Copia Context (adreça de la PTE) en $k1
    lw      $k1, 0($k1)      # Llegeix la PTE (traducció) en $k1
    mtc0    $k1, $2          # Copia la traducció a EntryLo
    tlbwr                    # Escriu EntryHi|EntryLo al TLB
    eret                     # Retorna al programa
```

- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre EntryLo

- **TLBWR** = "TLB Write Random"
  - Selecciona una entrada del TLB aleatòriament
  - Hi escriu el contingut de EntryHi (VPN) i EntryLo (traducció)

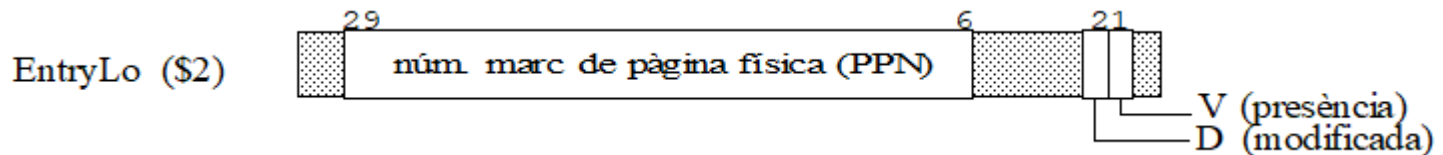

Fallada de TLB en MIPS

- Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
TLBmiss:
    mfc0    $k1, $4          # Copia Context (adreça de la PTE) en $k1
    lw      $k1, 0($k1)      # Llegeix la PTE (traducció) en $k1
    mtc0    $k1, $2          # Copia la traducció a EntryLo
    tlbwr                    # Escriu EntryHi|EntryLo al TLB
    eret                    # Retorna al programa
```

- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre EntryLo

- TLBWR = "TLB Write Random"
  - Selecciona una entrada del TLB aleatòriament
  - Hi escriu el contingut de EntryHi (VPN) i EntryLo (traducció)
- **ERET** = "Exception Return"
  - Copia PC = EPC, i posa el bit EXL=0

Fallada de TLB en MIPS

Què passa si en una fallada el bit V val 0?

- Durant una fallada de TLB
  - La rutina TLBmiss **no** comprova el **bit de presència V**
  - Quan TLBmiss acaba, retorna a la instrucció que ha fallat
- Quan la instrucció es reexecuta
  - El TLB (resulta un hit) comprova el bit de presència V
  - Si V=1, la instrucció s'executa normalment
  - Si V=0, produeix excepció de **fallada de pàgina**, i s'invoca la RSE

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit V del TLB

- És una còpia del bit de presència (P) de la TP
- Indica si la pàgina està en MP o solament en disc
- No intervé per determinar si és fallada de TLB o no
  - La fallada de TLB sols depèn de si es troba el VPN o no
- El bit V intervé quan reemplaçem una entrada del TLB
  - L'algorisme dóna preferència a ocupar entrades amb $V=0$

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP (0 si és lectura, 1 si és escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - L'*escriptura de pàgines* de MP té política d'*escriptura retardada*
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP (0 si és lectura, 1 si és escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - L'escriptura de pàgines de MP té política d'*escriptura retardada*
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D
- Quan un store fa un encert al TLB
  - Si $D = 0$ (*primer store* a la pàgina) es posa $D=1$
(és l'únic bit del TLB modificable per l'execució del programa)
  - També es posa $D=1$ a la TP (per mantenir-la actualitzada)
    - L'escriptura del bit D del TLB té política d'*escriptura immediata*
    - Simplifica el posterior reemplaçament d'entrades al TLB
  - Per posar $D=1$ a la TP es genera l'excepció "pàgina modificada"
    - El SO comprova els permisos d'escriptura, i actualitza el bit D

L'excepció de crida al sistema

- El sistema operatiu
  - Proporciona accés segur i eficient als recursos compartits
    - Memòria física
    - Dispositius d'E/S
    - Processador (execució concurrent de múltiples programes)

L'excepció de crida al sistema

- El sistema operatiu
  - Proporciona accés segur i eficient als recursos compartits
    - Memòria física
    - Dispositius d'E/S
    - Processador (execució concurrent de múltiples programes)
- La gestió dels recursos es fa en **mode sistema** (EXL=1)
  - Permet accedir a la regió de memòria (codi/dades) del SO
    - Adreces virtuals amb bit 31 igual a 1
    - L'accés en mode usuari causa l'excepció ExcCode=AdEL o AdES
  - Permet executar instruccions privilegiades
    - Com les que operen sobre el CP0
    - L'execució en mode usuari causa l'excepció ExcCode=CpU

L'excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) canvia a mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO

L'excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) canvia a mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO
- Funciona com una crida a subrutina...
  - Es posa en \$v0 el **codi del servei** que es sol·licita
    - El SO té una subrutina per a cada servei
  - Els **paràmetres**, en \$a0-\$a3 (\$f12, \$f14 els de coma flotant)
  - Es fa la crida amb **syscall** (no pas amb jal!)
  - El **valor de retorn** (si n'hi ha) es passa en \$v0 (o \$f0 en c.f)

L' excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) canvia a mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO
- Funciona com una crida a subrutina...
  - Es posa en \$v0 el **codi del servei** que es sol·licita
    - El SO té una subrutina per a cada servei
  - Els **paràmetres**, en \$a0-\$a3 (\$f12, \$f14 els de coma flotant)
  - Es fa la crida amb **syscall** (no pas amb jal!)
  - El **valor de retorn** (si n'hi ha) es passa en \$v0 (o \$f0 en c.f)
- A diferència de les subrutines...
  - L'excepció salta a un punt d'entrada únic del SO (la RSE)
  - L'excepció activa el mode sistema, i inhibeix interrupcions

L' excepció de crida al sistema

- Alguns codis de servei del SO

Servei	Codi	Paràmetres	Resultat
print_int	1	\$a0 = int	
print_float	2	\$f12 = float	
print_double	3	\$f12 = double	
print_string	4	\$a0 = string	
read_int	5		\$v0 = integer
read_float	6		\$f0 = float
read_double	7		\$f0 = double
read_string	8	\$a0 = buffer, \$a1 = length	
sbrk	9	\$a0 = amount	\$v0 = address
exit	10		
print_char	11	\$a0 = char	
read_char	12		\$v0 = char
open	13	\$a0 = filename (string) \$a1 = flags, \$a2 = mode	\$a0 = file descriptor
read	14	\$a0 = file descriptor, \$a1 = buffer, \$a2 = length	\$a0 = num chars read
write	15	\$a0 = file descriptor, \$a1 = buffer, \$a2 = length	\$a0 = num chars written
close	16	\$a0 = file descriptor	
exit2	17	\$a0 = result	

L'excepció de crida al sistema

- Exemple amb crides al sistema

```
.data
cadena:    .asciiz "Introdueix una frase\n"
.text
...
li        $v0, 4          # crida num 4: print_string(char *p)
la        $a0, cadena
syscall

li        $v0, 10         # crida num 10: exit()
syscall
```

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema
- Les operacions d'E/S tenen latències enormes
  - La comunicació amb la CPU requereix sincronització
- Dos tipus de **sincronització**
  - **Per enquesta**: el programa espera que el dispositiu estigui llest, consultant repetidament el seu estat (espera activa)

```
do {  
    estat = consultar_estat_dispositiu();  
while (estat != READY);
```

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema
- Les operacions d'E/S tenen latències enormes
  - La comunicació amb la CPU requereix sincronització
- Dos tipus de **sincronització**
  - **Per enquesta**: el programa espera que el dispositiu estigui llest, consultant repetidament el seu estat (espera activa)

```
do {  
    estat = consultar_estat_dispositiu();  
while (estat != READY);
```
  - **Per interrupcions**: el SO executa altres programes mentre el dispositiu estigui ocupat (millor utilització de la CPU)
    - Quan el dispositiu està llest, avisa a la CPU, activant un senyal de **petició d'interrupció** (INT)

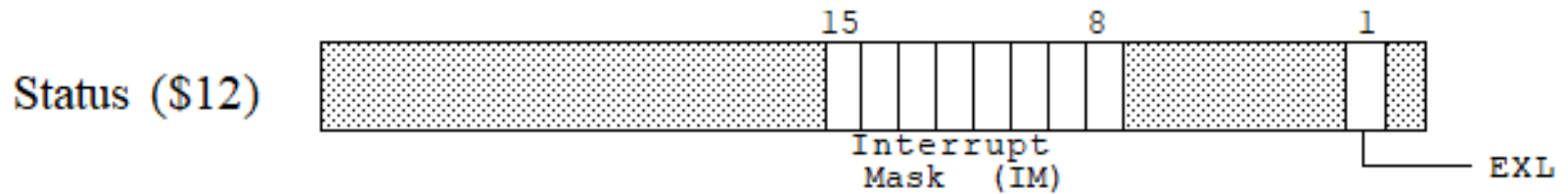
Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan un dispositiu finalitza l'operació o necessita atenció
  - Sol·licita interrupció activant el senyal INT (asíncron)
  - La instrucció en curs d'execució no es pot interrompre
  - La petició queda pendent i anotada al bit IP_i associat al dispositiu
- Quan finalitza la instrucció en curs i s'incrementa el PC
  - El processador comprova les peticions pendents del camp IP
  - Si hi ha algun bit $IP_i=1$, es genera una excepció ($ExcCode=Int$)
- Quan la RSE fa el tractament de la interrupció
  - Ho notifica al dispositiu (senyal INTA)
  - El dispositiu desactiva la petició (senyal INT)
  - El bit IP_i es desactiva

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan s'invoca la RSE
  - Es posa el bit $EXL=1$, i la rutina s'executa en mode sistema
  - Amb $EXL=1$, queden **totes les interrupcions deshabilitades**
- El SO pot **deshabilitar les interrupcions del dispositiu i**
  - Posant a 0 el bit i de l'Interrupt Mask (IM_i) del registre Status
- Si el dispositiu i sol·licita interrupció, sols genera excepció
  - Si $IM_i = 1$ i $EXL=0$

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Identificació del dispositiu per software
  - La RSE comprova els camps IP i IM per determinar quin dispositiu ha d'atendre
  - Si hi ha múltiples peticions, estableix un sistema de prioritats
  - També pot passar que no hi hagi cap petició
    - Si el dispositiu no ha mantingut la petició activa prou temps
    - P.ex. si les interrupcions han estat massa temps inhibides

20 Preguntes de Test

(dels exàmens 2016-2019)

Veritat o Fals?

1. Si el bit EXL val 1, les interrupcions seran ignorades
2. L'excepció per accés no alineat a memòria pot ser inhibida a través del camp Interrupt Mask
3. Una excepció no pot ser atesa fins que la instrucció en curs hagi finalitzat.
4. Un accés a memòria mai canviarà l'estat de la taula de pàgines si es produeix un encert al TLB a una entrada amb el bit de validesa a 1.
5. La rutina RSE de tractament d'excepcions del MIPS segueix les regles de l'ABI que s'estableixen per programar les subrutines

Veritat o Fals?

6. Al MIPS es detecta que un accés a memòria causa una fallada de pàgina consultant el bit V en el TLB
7. Si l'accés a dades d'una instrucció produeix un encert al TLB, però el bit V val 0, llavors la instrucció causarà una excepció de fallada de pàgina
8. Una mateixa instrucció pot causar durant la seva execució 2 fallades de pàgina
9. Una fallada al TLB no implica que hi hagi una fallada de pàgina
10. Quan hi ha una fallada de pàgina hi haurà un o dos accessos a disc depenent del valor del Dirty Bit de la pàgina a substituir

Veritat o Fals?

11. A l'inici de la rutina genèrica de servei d'excepcions de MIPS (RSE) aquesta sols ha de salvar a la pila aquells registres segurs que es modifiquin durant l'execució de la RSE
12. Un programa en mode usuari pot copiar un registre qualsevol de la CPU al coprocessador CP0 per mitjà de la instrucció mtc0
13. En el MIPS, el camp IM (Interrupt Mask) del registre Status usat en la gestió de les interrupcions serveix per indicar les peticions d'interrupció que no han de ser ateses quan s'acabi l'execució de la instrucció actual
14. La primera vegada que s'escriu a una pàgina es genera una excepció, el tractament de la qual consisteix en escriure la pàgina modificada al disc
15. Quan cerquem la traducció d'un número de pàgina (VPN) al TLB, perquè hi hagi un encert de TLB cal trobar una entrada amb el mateix VPN i que tingui el bit de presència V=1

Veritat o Fals?

- 16. Les escriptures del bit de Dirty del TLB segueixen una política d'escriptura immediata
- 17. En MIPS, una instrucció `lb` mai pot produir una excepció per accés no alineat a la dada
- 18. Les fallades de TLB en el MIPS provoquen una excepció i s'executa la RSE genérica
- 19. En MIPS, quan s'acaba d'executar la RSE, es torna a la instrucció següent a la que ha provocat l'excepció o la interrupció
- 20. La sincronització dels dispositius d'entrada/sortida en un computador, es gestiona exclusivament per interrupcions

FI

Gràcies a tots
Ha estat un plaer estar amb vosaltres
Espero que tingueu un bon aprofitament del curs

Joan Manuel Parcerisa